

Výstava 95 rokov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave : Najvýznamnejšie udalosti v živote fakulty v archívnych dokumentoch a fotografiách

Rok 2016 je rokom, v ktorom si pripomíname 95. výročie začiatku výučby na tretej najstaršej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave – filozofickej fakulte. Udialo sa tak dňa 24. októbra 1921. Pri tejto príležitosti sa v dňoch 24. a 25. októbra 2016 uskutočnili oslavy vo forme odbornej konferencie mapujúcej mnohé oblasti života fakulty od jej vzniku, cez pôsobenie významných osobností, vývoj katedier až po kritické obdobia v histórii fakulty. Súčasťou slávnostného podujatia bola i výstava prezentujúca viaceré témy z histórie určená nielen študentom, absolventom jubilujúcej fakulty, ale aj širokej verejnosti. S myšlienkou ukázať a priblížiť dejiny fakulty týmto spôsobom prišiel prodekan pre rozvoj fakulty a informačné technológie Martin Slobodník. Pôvodný návrh koncepcie výstavy pozostával z 12 – 13 tém, z ktorých sa však nie všetky realizovali.

Napriek neľahkým počiatkom pri budovaní fakulty i ťažkým skúškam, ktorým čelila v zložitých obdobiach politických zmien a tlakov, už 95 rokov jej pedagógovia vzdelávajú a vychovávajú mladých ľudí túžiacich po vedomostiach. Autorkou výstavy je Mária Grófová z Archívu UK v Bratislave. Projekt sa realizoval v spolupráci s Katedrou etnológie a muzeológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave, o technické zabezpečenie sa postaral Pavel Šúra a jeho grafické spracovanie mala na starosti Dorota Budziňáková. Archívne dokumenty a obrazové materiály pochádzajú z fondov Archívu Univerzity Komenského, registratúrneho strediska Filozofickej fakulty UK v Bratislave, osobného archívu profesora PhDr. Valéra Mikulu, CSc., Mgr. Borisa Strečanského a zo Slovenského národného archívu. Môžeme len skonštatovať, že FiF UK je zatiaľ jedinou z 13 fakúlt univerzity, ktorá sa vydala na cestu priblíženia svojich dejín formou výstavy a stalo sa tak už po druhý raz (2011, 2016). Výstava s názvom *95 rokov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave : Najvýznamnejšie udalosti v živote fakulty v archívnych dokumentoch a fotografiách* pozostáva z desiatich častí, ktoré ju predstavujú od založenia, cez štúdium poslucháčov, osobnosti zakladajúcich profesorov, priestory až po jej insígnie.

Prvá časť výstavy oboznamuje s **históriou univerzitného vzdelávania v Bratislave** siahajúcej až do druhej polovice 15. storočia. Študenti z územia bývalého Uhorského kráľovstva mohli získať univerzitné vzdelanie na vtedy najbližšie dostupných stredovekých univerzitách sídliačich v Prahe, Krakove či Viedni, no založenie Univerzity Istropolitany (1465/1467 – 1490), im to umožnilo priamo „doma“. Z ďalších významných vzdelávacích

inštitúcií, ktoré v Bratislave pôsobili, počítame Uhorskú kráľovskú právnickú akadémiu (1784), Bratislavskú vysokú školu práva či Uhorskú kráľovskú Alžbetinu univerzitu (1912), ktorá sa po vzniku Československej republiky presťahovala do Maďarska a dodnes pôsobí ako Pécska univerzita. Textovú časť dopĺňajú obrazové prílohy: bula pápeža Pavla II. z roku 1469, ktorou najvyšší predstaviteľ cirkvi udelil bratislavskému prepoštovi a vicekancelárovi Univerzity Istropolitany Jurajovi Schönbergovi právo používať biskupské insígnie, čím v podstate riadil chod univerzity, podobizeň uhorského kráľa Mateja Korvína, zakladateľa Univerzity Istropolitany, pohľad na sídlo Kráľovskej právnickej akadémie na Kapitulskej ulici v Bratislave.

Druhý panel prezentuje **legislatívny rámec vzniku univerzity i FiF UK v Bratislave**. Univerzita Komenského v Bratislave vznikla na základe zákona Národného zhromaždenia Československej republiky č. 375/1919 Zb. z. a n. zo dňa 27. júna 1919 ako Československá štátna univerzita v Bratislave so štyrmi fakultami: lekárskou, právnickou, filozofickou a prírodovedeckou. Na jeseň toho istého roka bola nariadením vlády č. 595/1919 Zb. z. a n. zo dňa 11. novembra 1919 premenovaná na Univerzitu Komenského. Ako prvá vznikla Lekárska fakulta UK v Bratislave a jej prvých ôsmich profesorov čakali neľahké úlohy týkajúce sa prípravy podmienok na štúdium, zabezpečenia priestorov pre výučbu, prax a aj študijných materiálov pre budúcich medikov. S ťažkými začiatkami a náročnými podmienkami sa museli popasovať aj profesori filozofickej fakulty, ktorá začala svoju činnosť na základe výnosov Ministerstva školstva a národnej osvety v Prahe zo dňa 17. októbra a 23. októbra 1921. V tejto časti nájdeme aj vyhlásenie autonómie Slovenska dňa 6. októbra 1938, nový zákon Snemu SR o vtedajšej Slovenskej univerzite č. 168/1940 Sl. z., ktorý v oveľa širšom rozsahu vypracoval profesor JUDr. Ľudovít Kappek z Právnickej fakulty SU v Bratislave na požiadanie vtedajšieho rektora. Tému venovanú legislatívnym zmenám uzatvára slávnostné vyhotovenie vládneho nariadenia č. 49/1954 Zb. zo dňa 12. novembra 1954, ktorým bola univerzita opäť premenovaná na Univerzitu Komenského v Bratislave.

Tretia časť výstavy nás zoznamuje s **prvými profesormi** jubilujúcej fakulty. Texty sú doplnené ich dobovými podobizňami a nechýba ani fotografia profesorského zboru fakulty z roku 1938. Autorka výstavy vybrala do tejto časti i ukážku prvej strany zápisnice z ustanovujúcej schôdze profesorského zboru FiF UK, ktorá sa konala dňa 23. septembra 1921. Treba pripomenúť, že Filozofická fakulta UK v Bratislave nevychovala len budúcich historikov, jazykovedcov, filozofov a mnohých iných, ale pripravovala aj budúcich učiteľov pre stredné školy a reálne gymnáziá. Ich vedomosti a pripravenosť na jedno z najdôležitejších

povolání našej spoločnosti museli absolventi preukázať pred Skúšobnou komisiou pre učiteľov na stredných školách zložením predpísaných skúšok.

S priebehom štúdia na Filozofickej fakulte UK v Bratislave nás oboznamuje jej ďalšia časť. Riadnym študentom sa mohol stať iba imatrikovaný študent, ktorý sa dokázal preukázať imatrikulačným listom, indexom a preukazom riadneho poslucháča. Okrem riadnych študentov mohli študovať i mimoriadni, avšak ich práva neboli rovnaké. Sprievodné texty dopĺňajú ukážky spomínaných dobových archívnych dokumentov, ďalej matrika zapísaných riadnych a mimoriadnych poslucháčov na FiF UK v akademickom roku 1921/1922. Nájde tu aj zoznamy prednášok v zimnom semestri akademického roka 1921/1922, kolokvičné vysvedčenie, absolutorium vydávané do roku 1950, vysvedčenie o štátnej skúške a nechýbajú ani ukážky diplomov vydávaných univerzitou v 20. a 40. rokoch 20. storočia ako dokladov o vysokoškolskom vzdelaní.

Ďalšia časť výstavy je venovaná **budovám**, v ktorých fakulta sídlila počas 95 rokov svojej existencie. Jej prvým sídlom sa stala budova na Kapitulskej ulici č. 1. Tu sa 24. októbra 1921 v aule *Auditorium maximum* konalo slávnostné zhromaždenie pri príležitosti začiatku výučby na FiF UK. Dekanát a kancelária Vedeckej skúšobnej komisie pre učiteľov na stredných školách boli neskôr umiestnené na Františkánskom námestí. Po dvoch rokoch pôsobenia sa fakulta presťahovala do budovy dnešnej Základnej školy a Gymnázia s vyučovacím jazykom maďarským na Dunajskej ulici. V polovici 30. rokov sa začali rokovania vedenia univerzity s vládou a politikmi o umiestnení univerzity do budovy obilného paláca na Šafárikovom námestí, ktorá bola vo výstavbe. Rozhodnutie o pridelení novostavby univerzite padlo v roku 1935. Po jej adaptácii pre potreby univerzity sa počas nasledujúceho roka do nej okrem rektorátu nastťahovala aj Filozofická a Právnická fakulta UK. V roku 1958 prešla do správy UK aj budova na Gondovej ulici č. 2, neskôr pridelená FiF UK, ktorej súčasťou je aj spoločenská sála – Moyzesova sieň – so samostatným vchodom z Vajanského nábregia. Táto budova bola postavená v rokoch 1909 – 1913 pre rakúsko-uhorské vojenské veliteľstvo a po vzniku ČSR tu sídlilo Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska, neskôr Krajský úrad a Povereníctvo vnútra. Niekoľko katedier filozofickej fakulty dnes sídli aj v prístavbe budovy na Šafárikovom námestí (dokončená v roku 1976) a na Štúrovej ulici č. 9.

Samostatná časť výstavy je venovaná zložitému vývoju v **40. rokoch 20. storočia**, keď nastali výrazné zmeny nielen v spoločenskej a politickej oblasti, ale aj v živote univerzity. Po rozpade Československa sa Univerzita Komenského na základe nariadenia vlády Slovenskej

republiky č. 41/1939 Zb. z. premenovala na Slovenskú univerzitu. Dohodou podpísanou medzi zástupcami vlád Protektorátu Čechy a Morava a vojnovej Slovenskej republiky z mája 1939 boli zamestnanci českej národnosti uvoľnení z územia Slovenska. Viacerí českí profesori boli tak nútení odísť zo Slovenska, ostat' mohli tí, ktorí boli „nenahraditeľní“. Vojnové udalosti ilustrujú napr. archívne dokumenty týkajúce sa opevňovacích prác počas roku 1944 na území Slovenska, na ktorých sa museli zúčastniť aj štátni zamestnanci a vysokoškolskí študenti. Po skončení 2. svetovej vojny bol padlým študentom zo všetkých 4 fakúlt udelený rigorózný titul in memoriam, čo pripomína aj pamätná tabuľa vo vstupnej časti budovy na Šafárikovom námestí. Z FiF UK to boli 4 študenti.

Výrazné zmeny do života a organizácie univerzít priniesli **50. roky**. Dňa 18. mája 1950 bol prijatý zákon č. 58/1950 Zb. o vysokých školách, ktorým akademická pôda stratila autonómiu a podliehala riadeniu štátu. Týmto zákonom boli okrem iného reorganizované študijné odbory, zavedené prijímacie skúšky, rektor univerzity bol vymenovaný na návrh vlády na obdobie troch rokov, študijné a skúšobné plány a poriadky vydával minister školstva. Taktiež bol zrušený rigorózný poriadok vydaný v roku 1899 a s ním aj zrušené udeľovanie rigorózných titulov, čo trvalo až do roku 1966.

Ôsma časť výstavy dokumentuje prostredníctvom fotografií i archívnych dokumentov dôležité **roky 1968 - 1969** v živote spoločnosti i samotnej FiF UK. Pokus o demokratizáciu socializmu ukončila intervencia vojsk štátov Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968. Fotografie zobrazujú štrajky študentov proti okupantom, vyhlásenia a stanoviská KSS k štrajkom.

Nasledujúci panel približuje aj ďalší **revolučný rok – 1989**. Práve študenti filozofickej fakulty sa najaktívnejšie zapojili do demonštrácií a hnutia za presadenie spoločenských zmien. Obdobie Nežnej revolúcie prezentujú fotografie z príprav ako aj zo samotných demonštrácií, vyhlásenia, letáky a spomienky aktívnych účastníkov.

Záverečná časť výstavy oboznamuje jej návštevníkov s **insígniami a znakom** Filozofickej fakulty UK. Fotografie predstavujú žezlo dekana FiF UK s fakultným symbolom – Pallas Athénou, ale aj žezlo s pôvodným symbolom – sovou, používané v tej podobe do konca 50. rokov. Ďalšou insígniou je kolana, hodnostná reťaz. Pôvodná dvojprúdová kolana dekana sa používala do roku 1939, no poznáme ju len z fotografií. Súčasná je dielom akademického sochára Andreja Petra a používa sa od roku 1958. Výnimočnosť akademických obradov umocňuje aj slávnostný odev akademických hodnostárov – na fotografiách sú v súčasnosti

používané taláre dekana, prodekana a pedela dekana FiF UK. Andrej Peter vyhotovil aj návrhy na medaily (zlatá, strieborná a bronzová) pri príležitosti 60. výročia založenia FiF UK.

Výstava 95 rokov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave : Najvýznamnejšie udalosti v živote fakulty v archívnych dokumentoch a fotografiách je inštalovaná v átriu hlavnej budovy FiF UK na Gondovej ulici. Komentované prehliadky s autorkou výstavy Mgr. Máriou Grófovou z Archívu UK prebehnú v nasledovných termínoch:

9. novembra 2016 o 9.00

16. novembra 2016 o 11.00

23. novembra 2016 o 13.00

30. novembra 2016 o 15.00

Ste srdečne pozvaní!

Mgr. Jana Macounová – Mgr. Gabriela Nalevanková
Archív UK